

Gerd Stub Andersen: Osvald-agenten på Carl Berner

Gerd Stub Andersen (f. Gerd Sunnaas, 1918, Stavanger; d. 2011, Hurum) vokste opp under harde kår og fattigdom. Familien flytta tidlig til Oslo, og hun ble her aktiv i arbeiderbevegelsen og fagbevegelsen (AUF, HK). Etter krigsutbruddet ble hun med i Osvald-gruppa under kodenavnet Sara.

Gerd Stub Andersens leilighet i Sars gate 66 ved Carl Berner ble et viktig hovedkvarter for Osvald-gruppa. Andersen oppbevarte nødvendig utstyr som våpen og sprengstoff, var vertskap for møter, og utførte selv rekognosering og fangevokting. Sabotasjeaksjonen mot transformatorfabrikken ved Alnabanen ble planlagt i hennes leilighet i Sars' gate. Det kan dermed sies å være passende at Gerd Stub Andersens plass har en spiss form, som peker rett mot den gamle fabrikktomta.

Etter krigen utdanna Andersen seg til en av Norges første barnevernspedagoger, og arbeidet resten av livet med barns velferd i Hurum, kommunen der hun etter hvert bosatte seg.

Alfhild Hovdan: Organisator og kulturarbeider for demokrati og selvstendighet

Alfhild Hovdan (f. Alfhild Olsen 1904 i Oslo, d. 1982 i Oslo) har gjort seg bemerkta på mange ulike vis i Oslos historie. Allerede før krigen var hun kjent som kulturarbeider og journalist, og stod bak noen av de første lydfilmene lagd i Norge. Hun var reiselivsentusiast, men kritisk innstilt til bil-turismen og i 1928 gikk hun til fots tur-retur Stockholm-Roma over Alpene som en protestmarkering mot denne. I 1934 ble hun Oslos første turistsjef. Hovdan utfordra datidas strikte kjønnsroller også på andre måter: hun holdt en maskulin stil i klesveien og hadde ord på seg for å ha romanser med kvinner.

Da krigen kom var hun en av de første kvinnene som ble tatt av politiet, etter å ha publisert tekster mot okkupasjonen i to aviser hun drev. Hun ble aktiv i etterretningsgruppa 2A, men måtte flykte til Sverige da nettet begynte å stramme seg rundt henne. Da hadde hun allerede tidligere blitt forhørt på Victoria Terrasse og sittet fengsla på Grini. I Sverige deltok Hovdan i organisering av kurer- og fluktruter, og bistand under den norske matmangelen. Hovdan var dessuten sentral i å opprette eksilteateret Fri Norsk Scene, og organisasjonen Norske Patriots Forbund som oppfordra til både mer aktiv krigføring mot okkupasjonsmakta og mer demokratisk struktur på motstandsbevegelsen.

Etter krigen gjenopptok Hovdan sin stilling som turistsjef i Oslo, og beholdt denne til hun gikk av med pensjon i 1976. Hovdan hadde et spesielt engasjement for hovedstadens julefeiring, og var den som kom på idéen med å sende et juletre til London hvert år som takk for hjelpa under

krigen. Hun deltok selv under felling av de årlige juletrærne. Hovdan er gravlagt på Østre Aker gravlund, der hun deler gravstøtte med en annen kvinne.

Løren aktivitetspark er foreslått som Alfild Hovdan-parken fordi parken beskrives som en plass for sosialisering, møter og lek – noe som må sies å være i Hovdans ånd. Den er også stor nok til å ha plass til et juletre.

Frieda Dalen: Motstandslederen som ble første kvinne til å tale for FNs Generalforsamling

Frieda Dalen (f. Alfrieda Kristine Jensen, Skedsmo, 1895; d. 1995, Oslo) hadde sin tidlige yrkeskarriere på Sagene skole under Anna Sethne, som stod i spissen for pedagogiske nyvinninger i norsk skole. Under krigen ble hun medlem av den hemmelige Lærerledelsen, som bl.a. stod bak Lærerfronten mot nazifisering av skolen. Senere ble hun den eneste kvinnen i Koordinasjonskomiteen, et av topporganene i den norske motstandsbevegelsen.

Etter krigen var Dalen med i Norges delegasjon til FNs første generalforsamling, og ble der den første kvinnen som talte til FN-generalforsamlingen. Samme år, 1946, ble hun rektor ved Rosenhof skole i nærheten av Løren. Resten av livet var hun aktiv med viktige verv i lærerorganisering, kvinneorganisering, og UNESCO.

Det er hennes FN-engasjement som er årsaken til at akkurat *Pensjonsparken* er foreslått som Frieda Dales plass, da denne parken ligger nær Dag Hammarskölds vei som er navngitt etter FNs andre generalsekretær.

Anna Pedersdatter: Eneboeren som reddet hundrevis av mennesker

Anna Petrine Karoline Pedersdatter (f. Suoksavuome Ánná, 1883 i Mørsvikfjorden/Murgosvuotna; d. 1969 i Hamarøy/Hábmer) ble foreldreløs som sekstenåring på grunn av sykdom. Etter å ha vært satt bort i fosterhjem, og deretter arbeidet som tjenestepike og på fabrikk, flytta hun til slektninger på den avsidesliggende gården Makkvatnet (samisk: Suoksavuome). Når de døde, ble hun boende der alene. Hun drev gårdsbruk og bevertning for turister som kom dit sommerstid.

Under krigen dro rundt tre tusen krigsflyktninger over til Sverige gjennom Hamarøy/Tysfjord-området. Ferden var forbundet med livsfare for både flyktninger og losere, da det var trussel om dødsstraff for å hjelpe flyktningene. Samene i området deltok aktivt med å løse de flyktende over grensa, og Anna Pedersdatter ble med sin ureddhet og store kjennskap til landskapet en svært verdifull del av dette arbeidet. Hun og andre losere brukte samisk språk for å unngå at tyskerne forstod hva som foregikk, og for Annas del kom virksomheten som komagsyerske for ulike folk i området godt med som skalkeskjul når hun skulle gjøre avtaler om transport. I løpet av krigsårene loset Anna Pedersdatter flere hundre motstandsfolk og andre flyktninger i trygghet.

De samiske grenselosene fikk ingen heder og ære etter krigen. Den lokale rasismen mot dem var for stor til at det var forenelig med heltestatus, og det ble i stedet funnet på ubegrunnede rykter

om at samene hadde etterlatt folk på fjellet eller stjålet fra dem. Først i 2005 fikk de samiske grenselosene en beklagelse fra Kongen over måten de hadde blitt behandla på, og i 2019 ble en minnestein over dem avduket av Forsvarsministeren. I 2021 la Sametinget en minneplakett for Anna Pedersdatter ned på stedet der gården hennes lå.

Det finnes per i dag ingen steder i hovedstaden som er oppkalt etter en same. Et mulig alternativt navn på plassen kan være Suoksavuome Ánnás plass, etter hennes egentlige navn: Anna Pedersdatter var det navnet hun stod registrert med formelt. siden den norske staten ikke tillot registrering av samiske navn.

Dagny Sibblund: Norges første kvinnelige fallskjermjeger

Dagny Sibblund (f. Dagny Oline Sneve, 1917 i Sør-Varanger; d. Dagny Sibblund Forslund, 2003 i Sverige) var lærer i Øst-Finnmark ved krigsutbruddet. Sammen med sin ektemann bygde hun opp ei etterretningsgruppe, og når denne ble rulla opp flykta de østover til Sovjetunionen i ei fiskeskøyte. Sibblund engasjerte seg som telegrafist og tolk, og forvalta kontakt med norske partisaner i Finnmark.

Et nytt vendepunkt i Sibblunds liv kom da ektemannen, som hadde blitt fallskjermssoldat, ble skutt ned over Finland og drept. Hun bestemte seg etter eget utsagn for å «ta hans plass» og «være med og frigjøre Finnmark fra nazistene». Sibblund fikk trening som fallskjermjeger, og da Sovjet høsten 1944 rykka inn i det tyskokkuperte Finnmark ble hun og en annen norsk partisan sluppet fra fly over Varangerhalvøya, bak fiendens linjer. Med dette ble hun den første kvinnelige norske fallskjermjegeren.

De kom umiddelbart under tysk ild, men kom seg unna, og fikk rapportert om tyske bevegelser tilbake til Sovjetunionen. Noen dager senere frigjorde soldatene østfra Kirkenes, og Sibblund ble lagt inn på sykehus i Murmansk for behandling av frostskafer.

Tross at de norske partisanene i Finnmark utførte livsfarlige oppdrag som var viktige for frigjøringa av Norge, og svært mange av dem ble drept, fikk de en ublid skjebne etter krigen. I Norge ble de møtt med anklager, mistenksomhet, overvåkning, og diskriminering. I Sovjetunionen ble flere av dem utsatt for Stalin-regimets utrenskinger. Dagny Sibblund dro til Norge etter frigjøringa, men flytta etter hvert til sin nye ektemanns hjemland Sverige.

Først i 1992 fikk partisanene oppreisning av Kongen, og i 2021 fikk falne partisaner en minnestein på Rena etter initiativ fra Forsvaret selv.

Dagny Sibblund var av norskfinsk/kvensk ætt. Dette var i gamle dager en av Norges større og mer kjente minoritetsgrupper, men i dagens Norge er det svært lite bevissthet rundt dem.

Sørøy-Lottene – sanitet og skarpskyttere

«Lottekorpsset» eller Norske Kvinners Frivillige Verneplikt ble stifta i 1928 som en måte for kvinner å bidra i Forsvaret. Lottene ble utdanna i støttefunksjoner som sanitet og matlaging, men noen av dem deltok også i stridshandlinger under Andre verdenskrig.

I 1944 ble deler av Finnmark frigjort østfra, og okkupasjonsmakta iverksatte den brente jords taktikk. Befolkninga ble tvangsevakuert, husdyr drept, og det aller meste av bygninger brent. Etterpå ble det et «ingenmannsland» mellom den sovjetiske forsvarslinja ved Tana og den tyske forsvarslinja ved Lyngen.

I dette ingenmannslandet var det mange mennesker som hadde unnsatt seg tvangsevakuering ved å gjemme seg i huler, hytter og gammer. Tyskerne var stadig på jakt etter disse såkalte «huleboerne». I januar 1945 kom en liten norsk styrke til Sørøya (samisk: Sállan) for å hjelpe sivilbefolkninga, og organisere evakuering til Skottland. Noen av lokalbefolkninga ble imidlertid igjen for å bli med i kampen mot tyskerne, deriblant noen lokale kvinner som slo seg sammen med lottene i den norske styrken.

Sørøy-Lottene fikk etter hvert funksjon som regulære soldater, i tillegg til at de tok seg av sårede og frosne medsoldater. En av de lokale kvinnene, Mary Hustad, viste seg å være en så treffsikker skytter at hun fikk lære opp nye rekrutter. Tyskerne angrep etterhvert øya, og det kom til flere regulære slag der Sørøy-Lottene deltok.

Eva Kløvstad: Den glemte Milorg-lederen

Eva Kløvstad (f. Eva Antonie Jørgensen, 1921 på Vang i Hedmark; d. Eva Kløvstad, 2014) ble involvert i lokalt motstandsarbeid tidlig i krigen. Hun fremskaffa nødvendig materiell til flyktninger og soldater ved å utnytte sin kontorstilling og sin stilling i Røde Kors. Fra 1944 var hun sekretær for distriktssjefen i Milorgs D25-område (Hamar og omegn), og fikk da en sentral rolle i organisering av motstand i sitt distrikt.

Da distriktssjefen ble skutt, tok Kløvstad over lederskapet av D25. Hun reorganiserte en organisasjon i oppløsning, gjenopprettet kontakt med Milorgs sentralledelse, og tok over drifta av to flyktningruter til Sverige. Hun brukte dekknavnet «Jacob» for å sikre at hennes kjønn ikke førte til manglende respekt og lojalitet.

Ved krigens slutt gikk Jørgensen i spissen for hundrevis av Milorg-jegere som marsjerte inn i Hamar Sentrum. Når distriktet skulle sende representanter til å defilere fremfor kongefamilien i Oslo fikk hun imidlertid ikke lov til å delta, med den begrunnelse at det «ikke passet seg for jenter». Etter krigen var Jørgensen aktiv i Lottene. Hennes historie kom fram sent på 1970-tallet, og bidro til å rette oppmerksomheten rundt usynliggjøringa av norske kvinners krigsinnsats.

Et alternativt navn på veien kan være Eva Jørgensens vei, siden Kløvstad også er kjent under sitt før ekteskapelige navn.

Kirsten Svineng: Krigsfangenes samiske Florence Nightingale

Lørenparken, den sentrale parken i strøket, ligger på et område der det blant mye anna har vært en tysk leir for sovjetiske krigsfanger. Det var flere slike leirer for tilfangetatte soldater fra Sør- og Øst-Europa rundt om i Norge. På steder der slike leire lå går det gjerne mange historier om lokalbefolkningas forsøk på å bistå fangene på de måtene de kunne, gjennom å smugle mat til dem eller hjelpe de som prøvde å flykte – og dette gjelder også Løren.

Den mest velkjente representanten for denne typen humanitær hjelp til fanger er Kirsten Svineng, også kjent som «Mamma Karasjok». Svineng (f. Ánná Johanas Kirste, 1891 i Karasjok/Kárášjohka; d. 1980) kom fra en samisk gårdbrukerfamilie, men arbeidet også som tjenestejente for norske embedsmenn.

Motivert av både humanitære hensyn og sterk religiøs tro brukte hun all sin fritid til å besøke tuberkulosesyke og andre lidende for å gi dem moralsk støtte, mat og pleie.

Under okkupasjonen ble flere hundre fanger sendt til Karasjok, hvorav mange jugoslaviske partisaner som var sendt dit for å arbeide seg hjel. Svineng begynte nå å organisere innsamling av mat til krigsfangene, som hun gjemte strategisk på plasser hun visste at krigsfanger kom til å passere som del av tvangsarbeidet. Hun risikerte også dødsstraff ved å hjelpe flere jugoslaviske fanger å flykte.

Under brenninga av Finnmark gjemte Svineng seg i utmarka, og ble værende i «ingenmannslandet» som tyskerne etterlot seg. På slutten av 1950-tallet ble Karasjok kommune kontakta av Jugoslaviske Frihetskjemperes Forbund, som inviterte «Mamma Karasjok» til Beograd som æresgjest, der hun fikk medalje for sin innsats av Tito. Ut over 1960- og 1970-tallet beholdt Svineng kontakten med Jugoslavia, og fikk blant anna delta når Einar Gerhardsen og Tito møttes i Oslo i 1965. Mulige alternative navn på plassen kan være Mamma Karasjoks plass, eller Ánná Johanas Kirste-plassen etter hennes egentlige, samiske navn.

Det finnes per i dag ingen gater, plasser eller parker i hovedstaden som er oppkalt etter en same.

Kilder

- **Oslo Byleksikon:** Løren leir (https://oslobyleksikon.no/side/L%C3%B8ren_leir)
- **Dagsavisen:** Hedrer sabotørene som ofret alt (<https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/2012/06/08/hedrer-sabotorene-som-ofret-alt/>)
- **Dagsavisen:** Hedrer sabotørene som ofret alt (<https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/2012/06/08/hedrer-sabotorene-som-ofret-alt/>)
- **Store Norske Leksikon:** Sigrid Helliesen Lund (https://snl.no/Sigrid_Helliesen_Lund)
- **Oslo kommune:** Vedtak om kjønnsbalanse (https://tjenester.oslo.kommune.no/ekstern/einnsynfillager/filtjeneste/fil?virksomhet=974778807&filnavn=7552fa5e4be34059898885e8122c26dd_7c20abda0b8c837632dd5aca9dfdd371.pdf)
- **Kjønnsforskning:** Norske kvinner deltok på alle krigens områder (<https://kjoennsforskning.no/nb/2020/11/norske-kvinner-deltok-pa-alle-krigens-omrader>)
- **Kvinnehistorie:** Ble jeg arrestert måtte jeg ikke si noe. (<https://www.kvinnehistorie.no/person/t1467>); Lars Borgersrud: Gerd Stub Andersen til minne (https://larsborgersrud.no/artikler/gerd_stub_andersen.html); Mari Jonassen: Norske kvinner i krig, 1939–1945
- **Norsk Biografisk Leksikon:** Alfild Hovdan (https://nbl.snl.no/Alfild_Hovdan);
- **Skeivt Arkiv:** Alvild Hovdan (<https://skeivtarkiv.no/skeivopedia/alfild-hovdan>);
- **Vårt Oslo:** Alfild er «rivjernet» som kom på å sende juletre til London (<https://vartoslo.no/aleksandra-kollontaj-alfild-hovdanarbeiderbladet/alfild-er-rivjernet-som-kom-pa-a-sende-juletre-til-london-hvert-ar-her-er-henneshistorie/339545>);
- **Mari Jonassen:** Norske kvinner i krig, 1939–1945 x Norsk Biografisk Leksikon: Frieda Dalen (https://nbl.snl.no/Frieda_Dalen);
- **Mari Jonassen:** Norske kvinner i krig, 1939–1945 xi NRK: Anna i Makkvatn, en samisk krigshelt som nå blir hedret (<https://www.nrk.no/sapmi/anna-imakkvatn-en-samisk-krigshelt-som-na-blir-hedret-1.15550803>);
- **Arran:** Flyktninglosen Anna (<https://arran.no/Fotoprosjektet/?Article=427>);
- Sametingspresidentens tale om Suoksavuome Anna (<https://sametinget.no/politikk/taler-og-innlegg/anna-i-makkvatnet-suoksavuom-anna.15480.aspx>)
- **NRK:** Forsvarsministeren med unnskyldning til de samiske grenselosene (<https://www.nrk.no/sapmi/pa-vegne-av-regjeringen-kom-forsvarsministeren-med-unnskyldning-tilde-samiske-grenselosene-1.14795463>);
- **Kvinnehistorie:** To samiske krigshelter (<https://www.kvinnehistorie.no/artikkel/t-5966>).

- **NRK:** Brennmerket som kommunister – nå blir partisanene hedret (https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/brennmerket-som-kommunister_-na-blir-partisanenehedret-sammen-med-resten-av-norges-krigshelter-1.15636190);
- **NRK:** De hemmelige agentene Norge helst ville glemme (<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/xl/de-hemmelige-agentene-norgehelst-ville-glemme-1.13745452M>);
- **Mari Jonassen:** Norske kvinner i krig, 1939–1945
- **Lottene.no:** Ungdomsgeriljaen mot tyskerne (<https://lottene.no/om-nlf/historie/>; <https://www.nrk.no/dokumentar/ungdomsgeriljaen-mot-tyskerne-1.7580543M>);
- **NRK:** Film om lottene (<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/film-om-lottene-1.13320498>);
- **NRK:** Jentene som ble skarpskyttere (<https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/jentene-som-ble-skarpskyttere-1.13229960>);
- **Mari Jonassen:** Norske kvinner i krig, 1939–1945
- **NRK:** Motstandskvinnen som ikke fikk møte kongen (<https://www.nrk.no/innlandet/xl/motstandskvinnen-som-ikke-fikk-mote-kongen-1.15608964>);
- **Store Norske Leksikon:** Eva Kløvstad (https://snl.no/Eva_Kl%C3%B8vstad; https://nbl.snl.no/Eva_Kl%C3%B8vstad);
- **Mari Jonassen:** Norske kvinner i krig, 1939–1945 xv Kvinnehistorie: To samiske krigshelter (<https://www.kvinnehistorie.no/artikkel/t-5966>);
- **Sagat:** Rørend emøte med Sápmi (<https://www.sagat.no/rorende-mote-med-s-pmi/19.17516>);
- **RDM:** Mamma Karasjok (https://rdm.no/no/mamma_karasjok_kirsten_elisabeth_svineng_johanas_kirste/); Mari Jonassen: Norske kvinner i krig, 1939–1945